
HÍD

XLI. évfolyam, 10. szám
1977.
október

EL NEM TAPOSHATÓ CSILLAGOK

Forradalmi költészetünk 1937—1977

ÁCS KÁROLY
válogatása

Antológiánk Tito elvtárs kettős jubileumára,
a *Magyar Szó* szerkesztősége,
a *Forum Könyvkiadó*
és a *Híd* közös vállalkozásaként készült.

Újvidék, 1977

I.

1937—1941

LATÁK ISTVÁN

PETROVOSZELÓI REGGEL

A folyó hullámszik lent, zajog, csörög,
 Halászcsonakban öreg halász és kis kölyök,
 A kicsinyke ház fala mögött
 Virágba, kalászba nyílnak a rögök.
 Pipiskedik a kis ház a töltés fölött.
 A nap vereslik, meleg és örök!
 Épp, hogy kibújtam a tiszta falusi ágyból,
 És a vízbe, a hajnalba könyökölök.

Ó, tárt ablak és víz és füzesek az ablak alatt
 Dühöng a szél, paskolja a folyót,
 Medréből tán rögtön kicsap
 És töltést, házat, mindent összenyom!...
 Varsák lesik a vízben a halat.
 Hogy táncol a csónak a habokon!

Tegnap a falut jártuk s a szeles vízparti erdőt.
 Este együtt ültem lelkes dolgozókkal,
 Szalonnát, főtt krumplit szeltek a kések.
 Tisza szőke vizétől, a testvéri örömtől
 És tiszta szemek fényétől voltam részeg.
 Milyen drágák a kis gyerekarcok,
 Ragyog a szeme a marokverő lánynak!
 Eső volt tegnap, s hideg sárban az öregek
 A szigeten krumplit kapáltak.

Ladikon jöttek a krumpliföldről
 És késő órákig járta a szó.
 Vidám füst szállt a szabad kéményben,
 Munkások ültünk körbe, szépen:
 Halász, borbély, diák és arató.

Most reggel ablakot tártam a napnak
 — Fehér lepedőn hűl gyűrött helyem, —
 A ragyogó, vizes, szeles hajnalba
 Kidugom gyorsan borzas fejem.
 Most tudom és hiszem és látom,
 Ha lassan is, készül, készül e tájon,
 Készül az örök virágos holnap —
 Nagy csapat legény a folyóhoz tart,
 Velük a sztrájkoló lányok, és dalolnak.

A legények kalászos kalapban dobognak.
 Az utcákon cséplő-sztrájkolók dalolnak,
 Lányok és legények hangja összenőtt —
 Ó, kedvesek nékem e partok lakói!
 Azt súgom forrón: szülőföld!

(1938)

GÁL LÁSZLÓ

A SZÓ

Akárhogy mondják,
 akárhogy érzik.
 A szó, ha bántják,
 vérzik.

Szunnyad a szó,
 a szó: szeret.
 Barát a szó,
 s testvér veled.

Testvér, a szót
ne bántsod soha.
Éd'sapja légy
s ne mostoha.

Ahogy a szív
üteme egy:
szívekből jön,
szívekhez megy

a mi szavunk.
Anyánk szava,
a lelke ez,
a mosolya.

Anya anyát
mindig szeret.
Testvér, rokon, —
sose feledd.

Magyar anya
és szerb anya
ellenség nem
lehet soha!

Ezen a földön
mennyi bánat
és mennyi vért
látott minden század.

Te föld, tudod:
török s tatár között,
hogy mennyi vér, szláv vér és magyar,
mennyi testvérvér öntözött.

Akárhogy mondják,
akárhogy érzik:
a szó, ha szeretik, simogat,
ha bántják, vérzik.

(1939)

GÁL LÁSZLÓ

ZSÍR TÁBORNOK ÉS A TOBBIÉK

Néhány barna csík a bődön legalján,
 ahol oldala az aljával találkozik,
 s a keserves kanál kaparó nyoma:
 Zsír tábornok itt állomásozik.
 Éhes tankcsapdák verték szét hadát,
 ott maszatolt a gyerek örömmön,
 most átcsoportosít, ki tudja, hová:
 nálunk üres a bődön.

A stelázsín horpadt stanicli-sor,
 Liszt tábornok nyomát belepte már a por,
 ahogy Moszkváig Napóleon nyomát
 és gárdistáit a hó eltemette...
 A pincében néhány forgács maradt csak,
 s a balta ásít nagy búsán felette.
 Fa tábornok ki tudja, hol lohol:
 nálunk bizony sehol.

Oh, édes emlék, cuppogó mese,
 úgy lüktet a szíven, mint homlokon a dudor:
 ebben a dobozban volt az ünnepünk,
 tán két kiló is; édes, fehér cukor...
 S ott fönna a dróton a szalonna lógott,
 karácsony körül sonka, borda is,
 a sarokban bab, a polcokon befőtt...
 A mi spájzunknál nincsen temetőbb.

Ez a csupa egyszerű szó, ez nem poézis:
 stelázsí, stanicli, spájz és bődön...
 még csak nem is szép és magyar szavak
 és nincs lendület, csak elfáradt közöny.
 Mióta tábornok lett a krumplileves,
 a falat kolbász, a tegnapi kenyér,
 már réges-régen túl vagyok azon,
 hogy a sok szép szó vajon mennyit ér...

A régi spájzi renden ez fakadt virágul,
 a föld volt hivatva, vagy tán a gyökér?
 Vagy a tavasztól nem kapott leget,
 lehet . . . de tudni ugyan mit ér?
 A tábornokok megnyerték a csatát,
 nekem sok sose volt, a keveset unom,
 s ha jólesik, hej! bődönt, zsákot, drótot
 és ezt az egész spájzot felrúgom!

(1940)

ATLASZ JÁNOS

EZERKILENC SZÁZNEGYVENEGY

(Részlet)

Mi vagyunk a kő, amelyből híd épül,
 mi vagyunk az erő, amitől lánc reped,
 mi vagyunk a jelen holnapra válása,
 mi vagyunk agy és vér, izom és kezek,
 mi vagyunk milliók élni akarása.
 Bennünk van még a múlt rothadása,
 de erjedő szesz lesz, új anyag és erő,
 semmi sem vész el e nagy változásban,
 a halál is bölcső, a harc is teremő
 és új alap látszik a nagy szakadásban.
 Mi tudjuk legjobban korunk bölcsességét,
 értünk dolgozik az agy és a munka,
 minden lépés nekünk gyümölcsözik,
 minden újszülött hozzánk jön, utunkra,
 mert miénk a jövő.
 Neked is, testvér, mi vagyunk a megváltó,
 ki most imára kulcsolod a kezed,
 rajtad, hogyha nem segít az isten
 s kenyeret kér asszonyod, gyermeked,
 jer hozzánk, mert nálunk a kenyér.

Ezerkilencszáznegyvenegy,
 megint egy esztendő.

II.

1941—1944

SINKÓ ERVIN

DRVAR

(Részlet)

Párizs után Drvar: Mit tudtam, mért ide vet ki
a sors! Első, mit láttam: nép. Sapka piroslik
mind a fejen, mint nyáron a régvesztett honi földön
víg pipacsok. S bár ég, anyaföld, hon, mind, a szavam más;
bár én nyelvükön ép ha dadogtam — nem gyanakodtak,
s otthonom lett itt Drvar! Nép fogadott be házatlan
kóbort. Mint a hegyek se, előbb nem kérte: ki volnék
s honnan eredtem. Hely van elég. S meglátták, fázik
bús mosoly ajkamon, s adták nyomban rá, melegedjen,
jó mosolyuk. Habozó tenyeremre erős kezük ért el.
Nem kértek s nem féltek a legtöbbet nekem adni.
Óvatos, ó csak a gyenge, a gyáva! Ezek mind bátrak.
Nem őrzik bizalom kincsét. Patikusként mérve
Mért adagolnák? Itt van, két kézzel markolj be.
Kezdek adással, az első: Vedd, ne s ha aztán mégis . . .
Hát aztán, hát? Lassan üt; adni, ölelni, de gyors az,
ki bizton erős. És otthonom így lett. Tűzhelyeink sok
füstjei fenn a magasban egyedül gomolyognak. Bajban
így nőtt sorsuk sorsommá. Egyek, összefonottak
búnk, örömünk. S a nagy elhervadt szó újra a számon,
Újra piros, szép, szívbeli szent gyökerekkel nyílt ki,
Újra. Él, ami — újra igaz lett, élek a másban,
tegnap még csupasz, űzve elárvult „én”, aki voltam.

(1941)

LŐRINC PÉTER

MI FÜGGŐLEGES?

(Részletek)

Függőleges a fa. Az élő fa sudarán égnek tör.

Mi vízszintes?

Vízszintes a fa. A kivágott fa vízszintesen hever
s nem fogja el előled a napot,
de balsamos levegőt sem termel légéhes tüdődnék.

Mi függőleges?

Az élő, harcoló, járó, dolgos és ágáló ember.

Függőleges — az ember!

a felkiáltójel és a vessző, ami után még felemeljük a hangunk s el
[nem pihenünk,
míg a nemző férfi, a megtermékenyülő, meg a szülő asszony az
[vízszintesbe feszül — és úgy is megveti a sarkát!

Mert vízszintes az ágy!

És nem csupán leajzott testet nyújtóztat magán

és vízszintes a bölcső

és vízszintes — a koporsó.

Meg a gondolatjel, ami szünetet tartat

és vízszintes a pont, ami elpihentet.

Mi függőleges:

Függőleges a sziklatermő hegység

és vízszintesen feszül a partok közé a híd, mert vízszintes a nyugvó
[víz színe,

de függőleges a part és a karcsú torony

és függőleges a vízesés, amint dübörögve a turbinára hull.

Vízszintes a folyó tükre, ha hátán hordja a sikló hajót,

függőleges a vízszintes tengert fodroztató világítótorny.

Én ember vagyok: élő, dolgos ember

és függőlegesen feszülök térbe és időbe.

És egyre hajtogatom: Légy résen. Feszült figyelemmel legyen

[szemed az úton, az útnak hajlásán,

az út vízszintes,

de te függőlegesen, derékszögbe hajoltan az úttal
 állj rajta és figyeld, hová kanyarodik.
 Jó úton haladsz?

— — — — —

Mi függőleges?

Függőleges a felhőkarcoló, függőleges a villámhárító
 és vízszintes az antenna és minden hírvivő huzal,
 meg a vágató vonat a végtelen hívó pusztán.

Függőleges az akarat és a tett
 és vízszintes a méla vágy lila síkja.

Függőleges az ágaskodó ló, a nemző csődör,
 de vízszintes a befogadó kanca s a magvaváró szántóföld!

Függőleges az ércolvasztó kohó, a víztorony, a gáztorony —
 vízszintes a széles horizont s a távoli hegyek gerince ...

(Jaj, jó volna boldog lenni,
 egy-két kis napot örülni,
 elheverni, mit sem tenni,
 csak bámulni, csak elülni.)

Bajtárs, mért vagy nyugtalan?

Vízszintes a drótsövény!

— de vannak, kik vízszintesben alkotnak
 és függőlegesen dőlnek sírba!)

Mi függőleges?

— függőleges a kereszt, és jaj, minden akasztófa!

Ünneprontás?

Vízszintes a horizont,

vízszintes a fekvő asszony.

Egy-két kis napot örülj!

Végy nagy erős lendületet,

mint aki az égbe ugrik!

Az ugrás függőleges —

S maradj közöttünk a földön!!

(Osnabrück, 1944)

ZÁKÁNY ANTAL

A MI ÖKLÜNK

Néha pattanna, úgy feszül.
Máskor lágy, szinte árad
a kezünk, tenyerünk.
De ököllé válik és döröbmölve pöröl,
miután kérni kifárad.

Ez a mi öklünk, amellyel az élet
halált töret, rendet vág, szennyest kimosat,
amelybe bele ütve
ezer tüske —
és mégis szelíden simogat.

Néha pattanna, úgy feszül.
Máskor lágy, szinte árad.
Végtelenül könyörög
egy roppant vaspörölyt,
hogy agyát zúzza a haramiáknak.

Ez a mi öklünk, amellyel az élet
vérünkből színt lopat,
hogy befestesse lobogóit,
melyekkel a végső harcra szólít.

— — — — —
Legyőzzük mind a kínokat!...

(1943)

ISMERETLEN:

UTOLSÓ PERCEK

Mint tágra nyílt szemekből a könnyek
Oly vigasztalanul jönnek
És mennek és múlnak a napok.
A komisz kenyér, ahogy letöröm,

Olyan rövid az egyetlen öröm,
Amikor levelet kapok.

Így töltöm hát a végső perceket,
Pedig nem vagyok gonosztevő . . .
Tíz rövid perc, ennyi az élet,
Tíz rövid perc, még ennyit élek.
Kopognak majd a kövön a léptek,
És visszafelé kettővel több kopog.

Engem visznek, én menni fogok.
Két perc letelt . . .
És kérdezem csak, hiába, miért?
És senki sem felel.
Ha most kijutnék, hajnalba, szépbe,
Tán jó sem volna, s nem is érteném;
S belefűlnék, mint tejízű kéjbe.
De minek motyogni? Nem jól sikerült
És mind idekerült.
Akit a pénz dühe letepert.
Mind, aki velem egyet akart:
Dalos, teremtő, új világot
És szabadságot.

. . . Hat percem van csak hátra még.
Mintha lépteket hallanék:

Nem értem.
 Még nem jöhettek értem,
 Hat percet nem lophattok el,
 Ti átkozottak, gyilkosok!

„Nyugodj meg, kedves gyermekem,
 Az úr kegyelme jött velem...”
 Zsíros, kenetes hang simít
 Egy percnyi csendet szívembe.
 — Kegyelmet? Ugye, azt hozol?
 Visszhangzik bennem a drága hang
 S feljajdulok, hogy újra szól:
 „Igen, az úr kegyelmét.
 Gyónj meg, fiam, és vedd magadhoz
 Az utolsó vacsorát.”
 Az utolsót? Belémsikolt,
 S egy vad, keserves indulat...
 A rozsdás, konok rácson át
 Én megragadom a csuhát,
 Mely rántásomtól elszakad.
 Ha-ha-ha... a pap szalad,
 S ahogy üvölt, összevegyül
 Örült kacaj, tébolyult jaj...
 ... Még két-három perc... talán...

Hogy fut az idő!
 Gyorsabban, mint imént a pap.
 Országutat álmodok, megyek, megyek;
 Pihenni, ülni, az volna szép...
 Életet élni, tűző nap tüzét,
 A szabad jövő melegét...

— — — — —
 Pereg az idő, hadd peregjen.
 Pokol ne húzzon, ég ne emeljen.
 Karom kitárom...
 Őlelném én, hej, még a világot,
 Ha volna időm.

Épp ezt gondoltam, amidőn
 Fülembe nyilallt a léptek nesze.
 Körömmel kéne felmarni torkom,
 De levágták már a körmeimet.
 Még meghalnom sem szabad,
 Amikor én akarok.
 Ti gyilkosok! Hát honnét a jogok?
 Ki adta, hogy szakadt életem felett
 Csak úgy, hívatlan, rendelkeztek?
 Megkérdeztétek, hogy megbántam-e,
 Amit tettem és amit úgy akartam.
 Nem válaszoltam akkor . . .
 De most, még egyszer, kinyitnám a szám:
 Nem én!
 S ha tudnám, újra kezdeném!

(1944)

III.

1945—1951

GÁL LÁSZLÓ

ÚRNÁL NAGYOBB ÚR

Olcsó igékkal vakított kába,
 más keze-lába
 meddig leszel?
 Ne nézd, lopott-e, örökölt-e,
 szállj vele örök póri pörbe,
 mert elveszel!
 Kit sajnálsz? Kölykét vagy babáját?
 Igát felejtessz, vagy husángját,

mit torolatlanul porolt?
 Vissza nem jöhet, ami volt!
 se az örökkön-másért munka,
 se a gyalázat, se az alázat!
 Úrnál nagyobb úr, aki lázad,
 s a legnagyobb a nép!

A fejed emeld föl legelébb!
 A hangod emeld föl legelébb!
 és ne felejtsd soha apád!
 Ha tiéd a föld s ahol a tiéd,
 ott van hazád!

Nyisd ki a szád!
 És ordíts: enyém, enyém a föld!
 Én áztam és fáztam mindig érte,
 én gázoltam szennybe, trágyalébe,
 és az én vérem rajt' a piros pipacs!

S a liszt, amiből nem jutott kenyér,
 gyermekkorától rabolt kiskanász
 fiam miatt fehér!
 A veríték is enyém és a vér,
 ahogy enyém volt a nyár meztelen,
 és cafat rongyaiban a tél...
 Most meghallják, csak kiálts és kiálts!
 most megnyered az örök póri pört...
 döngve és döntve, a múltat elöntve —
 magyar paraszt!
 megindult a föld!

(1946)

THURZÓ LAJOS

RÜGYFAKADÁS

Száguldó, nagy harci éneket
illene harsogni most,
megfújni friss tüdővel érces hangú
tavasz-trombitákat.
De nálunk béke leng be rétet, harmatost,
s csak csendesesen ölelni tudom a kis, fehér harangú,
lázban kifesző kerti fákat . . .

Csak hallgatni lehet ilyenkor,
földdel összenőve,
mezők felett és hegyek alján,
s tartani a lelkem karján
a napnak, a szélnek:
márciust,
szerelmes, szép gyermekét az évnek.
Csak állni és hallgatni tud most
mélyen az ember,
felhők fehér gyapját simogatni,
dolgos izmoknak kenyeret köszönve könnyel,
mert leszámolt már minden bús közönnyel,
ki a fák pörsenéses hegyéből
új életünk hajnalát látja pirosan kibújni,
s a szíve táját a hűvös széllel
szeretné fújni,
mert oly forró az és repdeső,
csintalan is már,
mint égi azúrban elvesző,
illanó kismadár . . .

Kitárult íme, itt van minden:
a mi vetésünk, rügy, zsíros pórusok, táguló kövünk;
gyliszta nyirkos vonalán humusz porhanyul,
s traktorok új énekétől zeng áldott rögünk.
Korbácsnak, robotnak, úrnak alkonyul,

s méz buggyan a fák vörhenyes kérge alul . . .
 Orrom tágul: nem ül már sehol penész,
 sok ízes és merész
 illat párolog puhán
 igaz március idusán . . .

Tavasz morajlik,
 folyók kavargó árja zajlik.
 Új, harmatos pázsit öle csábít,
 híznak a zöldek.
 Égre kunkorog kéményünk füstje,
 loccsan és csilingel napsugár ezüstje:
 tanyák lubickolnak benne és földek . . .

Holnap már gólyát intek meg kalappal,
 s kiülök pirosan egy zengő, hintás ágra,
 hogy ráköszöntsek a szívemmel meg a tavasszal
 a feltáruuló dolgos, új világra . . .

(1947)

CSÉPE IMRE

ÜLDÖZ AZ ŐSÜNK

Mint szilaj paraszt bika futunk a tegnaptól a mába,
 új legelők virágos illata hív,
 s megindulunk az ős csordából kiválva.

Játékos kedvvel cikázunk előre,
 nyomunkban az ispán-tegnapok pulija csahol,
 végtelen mezőkön a napba nézünk,
 s világot szarvunkra-vevő az erőnk.

Utánunk öregapánk emléke lohol
visszatérítő gulyás akarattal.
Pipás, bagós, mokány ősiünk
ostorával nyomunkba durrog.

Hosszúra nyúló éjszakákon kerget
a vén, keményfejű pásztor:
álmunkba nyúl alakja, ahogy szalad utánunk
szörtyögő, bűdös pipával.
Gatyája lebben, bocskora csusszan,
már éppen hogy csak el nem ér.
Meg-megbotlik az új buckákon,
ahogy kötekszik utánunk szegény.

Megállj! — kiabál ránk. — Ti döglénivalók!
S pipája mellől nagyot köp felénk.
Azt hiszitek, máshol jobb a legelő?
Visszajönnétek ti még!

Pipáját zápfogára tolva álmunkba durrant egy nagyot,
s aztán visszalebben a múltba,
hol várják zsíros, buta pásztorok.

Mint szilaj paraszt bika
új viadalokra edzett akarattal rontunk előre,
elhagyva az ósdi legelőt,
mert jobbnak és szebbnek csábít illata.

(1947)

FEHÉR FERENC

BÁCSKAI SZIMFÓNIA

(Részlet)

II.

Elől az ács jött, szálfatesttel,
 és utána mind-mind a többiek —
 kubik, éhbér, napszám megraboltjai,
 kik felett az isten mindig elsiet.
 Ki tudná, hol tanulták, —
 szájukon feltört a Marseillaise,
 s egy vén zenész, ki
 húsz évig kocsmában s temetőben
 sírta csupán az énekét,
 most csak sepegett
 és gyerekként szedte lábait.
 Az elsők között ment Rab Mihály
 s utána hat derék fia.
 Arcukon íjként feszült a bőr,
 mint szótlán kaszasuhintás előtt.
 Ki tudja, tán most látták először
 életük. Mentek, zúgó éljenek közt, űk, a
 beszédes szótlanak.
 Az öreg torkában vérré forrósult a könny
 s ahogy elől a vörös zászlóra nézett,
 fejéről lassan levette
 a zsiros kalapot.
 Párja, kendős, kis barna asszony,
 az árokszélen csoszogott
 s mondta volna szepegve: istenem,
 enyém az, mind a hat? —
 s az a büszke ősz a párom ott? . . .
 De szólni, szólni nem tudott,
 szívét szép szédülés lepte el,
 s az asszonyok sorából

hat serény menyecske fogta fel.
 A dal új erővel szállt,
 nem hallott ilyet millió bús körmenet —
 valahol a felhők között
 susmogott a vén torony
 s rozsdás kapuit átjárta egy új rettenet.
 Megszépültek a durva vonások,
 a szemekbe kiült a láz, —
 tudták, hogy mellettük az igazság,
 s ki érte hullna el,
 holtteste felett örökszép, haragos
 villám cikáz, —
 Petőfi ifjú szelleme . . .
 Mentek az őszi ködben,
 a kövesút rossz bakancsuk arcával
 csókolta. Messze tűnt már az otthon
 és a gyermek és az asszony, de
 sorsuk, útravaló szép üzenetük ott lapult
 a letarolt földek felett,
 merre az útjuk vitt.

(1947)

ZÁKÁNY ANTAL

EMLÉKEZÉS AZ ÚJ GYÁRBAN

Kiléptem kapuján régen, mint suttyó
 Legényke, kit sorvasztott pizska, korma
 Hogy fölmérjem járomba-járatott szabályait
 Mik emberöltőkön át sújtottak a dolgozókra . . .

Ma látom itt törvényeinket megfoganni
 A borús ég kerek sátora alatt,
 S megértem, hogy az igazságnak mért kellett
 Elsőnek kimenni innét, midőn a kezek

Leszálltak a műről, ezek az acéltükörű
 Olajban edzett
 Fénylő szentjánosbogarak . . .

Megértem a kohók mormolásán
 fölajzott keservét a megváltó-agyvelőknek,
 S értem szitokkal-vértezett hatalmát
 A szétfröccsenő forró szóözönek . . .

S végül értem kígyózó-kínját a vas idegének,
 Amint rándul az ütések roppant ütemére,
 S érzem az üllő kristály-csengését,
 Mely azt sikoltja: béke! béke!

(1948)

DEBRECZENI JÓZSEF

PLAKÁTVERS AZ ÉLŐKNEK

Meszes sírban sikoltnak
 Milliányian holtak,
 Mind, akit legyilkoltak,
 Jajszavuk veri az eget:
 Jaj, gyilkos kiált fogdmeget!
 Jaj, mit fog merni holnap?
 Ha égig nő a fája,
 Mihez lesz még pofája?
 Hibbant vagy-e világ fent,
 Vagy részeg lettél, részeg.
 Hogy ők a feljelentők,
 Hogy ők ma az ügyészek?

Meszes sírből sikoltnak,
 Megszólalnak a holtak,
 Milliányian holtak,

A gyáván legyilkoltak:
Struccok, bolondok, lássatok!
Élők, gödrünkig ássatok!
Nézzetek ránk a mészbe:
Térjetez végre észre:
Lám, ez lett, mert a dögnek
Nem mentünk át fején,
Kegyelmet kegyből adtunk
Torlások idején.
Nem végeztetek lágerek

Annyi vadállat őrivel,
Mert nem telt be a Törvény:
Kutyaharapást szőrivel! . . .
Halljatok most! Riasztunk vázak,
Üvöltjük, böggjük: Veszély! Vigyázat!
Irtsátok mind, amíg lehet,
Az ebfajzotta tetveket,
Míg nem késő, a veszett tetveket,
A vésszel játszó náci-tetveket!
Oroszok, szerbek, Világ népei,
Britek, franciák, lengyelek,
Irtsátok őket, még nem késő,
Észnél legyetek emberek! . . .

DEBRECZENI JÓZSEF

BELGRÁD

Hegy-völgyes, furcsa város ez,
Vigyázza vár, ringatja két folyam,
Mint indulót pattogó hanglemez
A harsogása is éppolyan.

Ez itten bátor föld alattam:
Vitézi humusz. Búzája férfitett.
Rabló kartács kushad a vén falakban,
Örökkön vérzett, százegyszer épített

E szenvedélyes város, e gavallér,
Mert mindig mindent vérrel fizetett:
Hegyet és rögöt, szabad vizeket;
Mint véren került súlyos váltságtallér

Az arany nap is úgy vágott e földre,
Ki rózsát érlelt, gyümölcsöt, ritka fát,
Ellenséggel meg akként szállott pörbe,
Hogy mély veremmé tépte önmagát.

Élő föld. Együtt vív veled,
Fiához jó, de rablónak sovány;
Kalászból mag és kard pereg,
Erdő, ha kell s ha úgy jó: — ingovány.

Itt áll a város. Pasztell, izzó keretben,
Sugárutak, bóbiskoló közök;
Forró város és megvehetetlen
Férfi a városok között...

Hegy-völgyes, furcsa város. Kép. Erő
Viaskodó föld szívéből úgy szakadt,
Mint százados kín körme tép elő
Történelemből forradalmakat.

GÁL LÁSZLÓ

DUNA DÚS HABJA

Fecseg a Duna, két partja között,
dünnyög, morog és lustán hömpölyög;
volt itt német, dúlt partot török,
múlt a mulandó, maradt mi örök:

Duna dús habja lustán hömpölyög.

Vitt vért a víz már, égett mind a part,
úr mart jobbágyot, szerbet és magyart,
hulló hulláma hullát is takart,
tengerig hintázta, ki élni akart

s jogot, kenyeret; szerbet és magyart.

Jogot, kenyeret, szabad életet,
a két part között boldog népeket;
délszínű nappalt, csöndes éjjeket,
sudár legényt és lányt is, szépeket;

dalos és dolgos testvérnépeket.

Dünnyög a Duna: Fekete Jován,
és Dózsa népe: nőj fel igazán!
Bal és jobb parton, dombok hajlatán,
legyen vidám a legény és a lány:

hajlékot építs, jövőt igazán!

S dünnyög a Duna: mi hát az igaz?
Tegnap búza, ma konkoly, dudva, gaz?
Tegnap hős voltál, mára gyáva cenk?
Tegnap az égben, ma a földbe lent?

szellőt szavából ki és mért teremt?

Dünnyög a Duna, és a nép felel:
itt gyár dudál, ott traktor énekel,
itt út épül és néptől népig vezet,
ott fényt fakaszt az új villanytelep,

s betűt tanul az iskolásgyerek.

Kacag a Duna: mit akarnak ott?
Felel a nép: csak mély alázatot.

Kacag a Duna, mi a válaszunk?
Felel a nép: csak ez — mi dolgozunk.

S vén Duna, a két partja között,
táncos habokkal továbbhöpölyög.

IV.

1952—1960

GÁL LÁSZLÓ

SUTJESKA

I.

Ha egyszer nyári hajnalon
beszélni kezdenek a fák,
a hárs, a tölgy, a parti fűzfa,
ébredj fel és álmodj tovább,

s míg csönget már a nap az égen,
és szél pacskol a víz fölött,
öltözködik a szép szivárvány
a zöld koszorús hegy mögött.

A Duna szól egy más folyóról,
s a fáknak fákról zúg szavuk,
kik messzi Boszniában élnek,
kik láttak már, akik tanúk,

és peng a csengő szél-acél,
suhogva zúg a nyárfa-hárfa,
a víz csobog, csörög, cseveg,
s mint napsugár a víz felett

ezüst mese hullik a fákról:
Sutjeskáról.

II.

Hol a regös és hol a lantja,
és hol a guzlás és hol a guzlája,
hogy búgva pengjen büszke ének
és emlékezés Sutjeskára?

Dübörgő tankok seregéről
ki dübörög majd éneket,
s a gyilkos gépek zsvivajáról
a megtépázott hegy felett?

Ami sötét volt Európában,
ami szennyes, piszkos és véres,
s ami csak tűz volt a világon,
ott gyújtott, izzott, pernyelt, égett.

Fenevadak, kövér sakálok,
és barna gögű ördögök,
s a keselyűk, kik fent keringtek
dögéhes, maguk is dögök.

Ki regél a nagy halálról,
Sutjeskáról?

III.

Sólyommadár a fák fölött,
szépséges bárányfelhő,
már fut a kis folyó megint,
s életre kelt az erdő.

Zöld erdőben piros virágok,
hull rájuk nyári jó eső,
csupa virág, csupa örökzöld
a sutjeskai temető.

Boldog álomban, aki meghalt,
aki a harcban révbe tért,
meghalt és győzött mégis, mégis,
a szebbért, jobbért, életért.

A víz csobog, csörög, cseveg,
s mint napsugár a víz felett,
suhogva zúg a nyárfa-hárfa
egy büszke, sugaras nevet.

Ezüst mese hullik a fákról
a Szabadságról.

GÁL LÁSZLÓ

ELPUSZTULT EGY ARAB FALU

A falu nincsen Európában
és nem lehet és nem lehet,
és oda többé sose járnak
este haza a tehének.
Vagy téhen nincsen Afrikában?
Én nem tudom, én nem tudom,
a falu nékem esti kolompzó,

mélységes, sötét nyugalom,
hol a tehénkét fejőszék várja
és istálló és friss alom
és kiül a ház elé nagyapó.

Vagy nagyapó sincs Afrikában?
De van nagyapó, de van, de volt!
A faluban, ott, Algériában
már senki sincs, csak csupa holt.
Hogy is volt csak, Seherezádé,
mi az, mit rólatok tudok?
Burnusz, teve és Allah kerim,
handzsár, hárem, asszony, titok
és sivatag van Afrikában...
vagy Európában volt előbb?
Vajon milyen volt az a játék
az élő, a megölt gyerek előtt?

Babával játszik-e az arab kislány
és csigával-e az arab kisgyerek?
Te mondd meg, Rousseau és te, Voltaire,
az arabok is emberek?
És hol van Zola, ki j'accuse-t kiált?

Hányinger fojt meg Európában,
és nem tudom, mi van Afrikában,
de Európa nincsen Európában,
tudom.

(1957)

FEHÉR FERENC

NEVADAI BALLADA

Surrog a szél, az eső szemetel, sose fárad az ág,
nyikorog, nyekereg. Belefájdul a táj s a szívem.
Csepereg, csepereg, fenn a magasból puha talppal
toppan a csepp. Moha mál' s bölcses a tudat...
Beleing az az ág, s amit ejt — sose forrad a seb.

Keserű töprengés sava száll, forr az üst úgy-e,
s lobban a tűz? Belefől e nyirokba a nyerspuha
agy. Remegő lebenyű a tüdő. Nincs penicil' többé,
bár gyámod, a társadalom szavatolta. Míg alszol a
deszkán, átmar egy éjen a vad csiperkegomba.

Nem mondom, hogy esengj, vagy kádbaereszd locsogóerű
véred, hiszen ezt Senecánk sem írta elő.
De ne add a nagyot: te is bedöglhetsz s elveid,
hogya maradnak, már csak annyik, mint szél ellen
vizelet. Halld! surrog a szél, hasogat, mar e seb,

mint obsitos őszöd' a köszvény. Fölötted foszló felhő lebeg
égi körösvény. Keresi őket, s épp Ők lovagolják, a

[gyilkosok

Így csap le reád, szomorúszemű század éber fia,
a Tőke-Haszon kese réme. Addig is bányássz, írd puha
verset és bölcs bú-bákat gügyögve dajkald a fiad!

(1955)

FEHÉR FERENC

BOSZNAIAI DOPISNICA

Mentem dukátok csörgésével a fülemben,
mentem janicsárok lánccsörgése nyomán.
Hószín nyugalmú topolyfák alatt meneteltem,
végig a gyermekként jajduló Bosznián.

Hegyek hátán a bocskoros gond ballagott,
szemében felhő szakállú, ószláv istenek.
Sziklához szögeztek dárdás illír bánatok,
s úgy tűnt, a források lávaként dörgenek.

Megállítottak fű könnyű keleti neszek,
kőgombás temetők, eszmélő vizek;
a csarsiják fölött ellengő fűszer ízek,
és időt ringató vesszeikkel a füzek.

Megállítottak szülői bús ereklyét —
kőlapot betűző, bémész kisdiákok . . .
Az érdes kőlapon ujjukat ők vezették —
a megfagyott igmani partizánok.

LATÁK ISTVÁN

CSAK A JOVÓÉRT

Múltra építs, elfújnak,
Mint szél a ritka felhőt,
Szolgálj kicsinyes jelent,
Benőnek kúszó erdők.

Rajzolj a jövőnek bár
Csak egy ákombákomot,
Részeg, veszett viharok
Sem törlik el a nyomod!

LATÁK ISTVÁN

MUNKÁSOK

Mi mázsás szavú munkások vagyunk,
Vénhedt osztályoktól elváltuk köldökünk.
Másképp dolgozik az agyunk,
Másképp játszik az idegünk.

Új korszakot emelünk.

Roncsolt rab századok
Mélyéről bújtunk elő
Éhesen, véresen,
De nálunk különbet
Nem hitt, nem álmodott
És nem alkotott senki sem.

A beton, az alumínium
És a szétbontott anyag
Szürke fénysugárzásának
Jövőbe ívelő útjain járunk.
Értünk forog a föld,
Értünk meleg a nap.
Kitágítjuk vígan szűk világunk,
És majd fölszabadultan
Bolygóról bolygóra hágunk!

(1956)

LATÁK ISTVÁN

KRUMPLIVIRÁG

Előkelő, büszke földeket
járt végig, míg itt eresztett
puha, fehér gyökeret.
Mérges a virágja,
(a finnyás nem állja)
akár az én szavam,
csípős és keserű.
De a tavasz csókjához
mindörökre hű.
Fehér a virágja, akár a becsület,
dús hímporral várja,
kik hozzák termésadó,
lázás szívüket.
Mélyben az élete mentő,
tápláló gumókat fogan.
Finom gyökeréről jó
a lisztes gumó,
és kenyéríze van.
Nézd, napos világ,
hogy díszíti a földet
a keserű, mérges krumplivirág!

(1960)

ÁCS KÁROLY

MÁJUSI SZÓLAM

Barátaim, legyünk ma mások!
 Legyünk kora kapunyílasok,
 pattanó pántok, lehulló rácsok,
 bármilyen furcsa: legyünk virágok!

Az ám: virágok! Őnfeledt kelyhek,
 amint lassan csordultig telnek.
 Azok: virágok! Egy szál lehelet,
 foszló szirmú füst, lágy földi felleg...

Virágok reggel: kacagó harmat,
 virágok délben: kibomló hajzat,
 virágok este: elnémult ajkak,
 virágok éjjel: éppen csak vannak.

Virág-emberek, ember-virágok,
 sohasemvolt világra várók,
 mi hódítjuk meg a világot —
 barátaim, ne legyünk mások!

(1958)

TOROK CSABA

C'EST LA GUERRE, ALGER!

Öt éve már, hogy kezét
 megszorítani vágyom...
 Most itt ül velem, s hiába kínálom,
 nem iszik alkoholt, zagyva feketét.
 (A mulatásnak kínos árát, no, ki,

ugyan ki fizethetné meg neki?!)
 Rám mosolyog, ül csendesen,
 féltve őrzött fényképeken
 megmutatja: ez az Ember,
 megmutatja: ez a Fegyver,
 megmutatja: ez itt Alger.
 S bár ez a művelt nyelv
 nyelvemet égeti meg,
 kimondom, többre képtelen:
 „C'est la guerre!”, Alger ...

Említetted: El Tahida ...
 Keresed majd az álom-várost,
 vért adsz érte, hiszel benne,
 mert, mint mondod, itt a példa!
 Megtalálta, megfizette más nép is már,
 felemelte, számára ez nem volt játék ...
 Nekünk sem az! Ó, El Tahida.
 És nem úgy, ahogy azt a Kakas fújja,
 (bár a kakas, önkéntelen, hajnalt kiált!):
 „... L'autodétermination d'un État
 fédéral algérien ...”!
 Melyre valami, refrénként, dördül ott fenn:
 „Reggan, la cité automatique saharienne” ...
 És tudod-e majd, e válasz mit jelentsen?
 C'est la guerre, Alger!

Itt ül melletted, s csodálkozol,
 hogy szerbül már húszig számol.
 És te — arabul? Tanulsz tőle:
 karjára mutat és lassan, betűről betűre
 tagolva mondja, hogy jól megértheted: seb!
 Aztán — számolni is tanulsz:
 hány agyat, testvért, anyát, négyzetkilométert
 és ártatlant ejtettek rabul
 az ejtőernyős, idegen légiók ...
 Most még itt van, megszoríthatod meleg kezét.
 Boldog, elkéri címedet: levelet ír, ha visszamegy.
 Mert visszamegy! S te élsz, címed nem adod szívesen,

úgy várnod kell majd azt a levelet, s ki tudja,
lesz-e majd, ki címedre feladhatja egyszer...
C'est la guerre, Alger...

Magához von egy bámész, szöske kislányt,
rámutat, majd ujjával kettőt jelez —
ezt a kettőt görcsösen mellére rántja,
(keményre rándul az álla), és, mintha
őrültté válna, felhördöl belőle: ratatatata...
tatatatatatata... tratatata, tak-tak-tak...
Tenyerét hirtelen a lányka fölé emeli,
tenyere alatt süvölt, füttyül valami,
tenyere alatt robban, loccsan valami,
tenyere alatt sikolt... , eh, legyint, s hozzáteszi:
Az anyjuk velük maradt...
Az apjuk? — Itt van...!
Nem nedvesedik a szem. Nem!
Csak tekintet s ököl mered:
C'est la guerre! Alger...!

Már indulni készül, s míg búcsúzó
kezét nyújtja, valami megdermed benned:
A Sutjeska völgyében látott,
fel-felvillanó, hófehér csontok!
Érzem, lehet: velük fogok most kezét...
Bár belém hasít ez a kín, kegyetlen,
most oldalbordákkal számolok.
Csitt, udvarias lelkiismeret,
hisz a te sorsod is csak ez:
Ha harcos vagy, a csontokat is, a golyókat is,
a tiédet és a másokét is,
bátran számba vedd!
És míg ezen a Földön egy harcnak harcosa lesz két
[ember
el nem választhatja őket egymástól semmi, de semmi
[sem
ha csak nem az a csöppnyi, kékszínű, ártatlan tenger...
C'est la guerre, Alger.

(1960)

KONCZ ISTVÁN

A KÖLTŐ POGÁNY ÁLDOZATA

*(Részlet)**Közel és távol*

Páfrányillatú erdők zavarják képzeletemet,
 a távoli hegyek, tengerek, gyárok kirajzolódnak
 az ég peremére s alig hallom, hogy mozog, gyűródik
 a papír a kezem alatt:
 egy pillanatra csak ember leszek újra,
 legszebb könyvemet dobnám a tűzbe,
 (kész vagyok minden áldozatra)
 most tudom, nem szabad csalódnom,
 és nem szabad kételkednem sem.

(1958)

FEHÉR KÁLMÁN

ÉRTED VAGYOK...

(A Rózsámnak szirmok helyett ciklusból)

Érted vagyok

pipacsváró — a színéért

búzaváró — kalászáért

fáklyagyújtó — a lángjáért

bimbófosztó — virágjáért

meg is haló — lágysíkságon elterülő

eget törő emberekért

földet törő emberekért.

(1959)

V.
1961—1969

DOMONKOS ISTVÁN

VITÉZEKNEK HALOTT KEDVESE
(Részlet)

Hol hagytad kíséreted
a dalok szabad fegyverek

pajzsod egyre nehezebb
a dalok szabad fegyverek

a sebek fényjelek
a sebek fényjelek

a dalok szabad fegyverek

FEHÉR KÁLMÁN

ELSŐ PANASZ

Minden évünk öröm!
Lent a sírokban senki sincs,
Ott is mi vagyunk.

Vonzó az élet!
Halmokon sok szép virág,
Csak amit letépünk, az szebb.

Köröttünk temető.
Illik, minden illik hozzánk,
Mégis elhagyjuk.

Tiszteljük sorsunk!
Rokonunk nincsen,
Helyettük mi vagyunk.

Hiszünk e virágzásban.
Közöttünk férgek,
Magnak készülünk.

FEHÉR KÁLMÁN

HARMINCHETEDIK PANASZ

Akcionk utolsó reménysége, elvtárs!
Meghátrálni egy kicsit és előreszúrni,
Míg az ismert páston vagyunk, szinte otthon.
Gondolatainkban még eltűrjük egymást.

Új történelmi helyzet, monddod fönnhangon.
Így nyerjük el a *bizalmat*, amit mozgatott
S élelfogytiglan ránk mért e kor.
Éveinket elérjük, ha kitágít is bennünket a sírás.

Elérkezett a kezdeményezés pillanata!
Akár a kínját kerülő test, ha utoljára hasznos,
És érvényesül a *csöndben*, ahol magára hagyták.
Elérkezett a pillanat, és fölmutatja kellékét, az embert.

Visszatértünk ismét a helyre,
Melyet bátorságunk záloga síkosra csúszolt,
S székre csúszhattak még a rovarok is.
Megtelepedtek az ember és az eszme meztelenségein.

Akciónk utolsó reménysége, elvtárs!
 Ha hamleti is: elérni egymást,
 Míg az ismert páston vagyunk, szinte otthon.
 Gondolatainkban a jelenlét még nem lesz csupán oltalom.

PAP JÓZSEF

SZÉP NAP

Mindennapjaink merev állkapcsait
 Szétfeszíti
 Botfülű gépek rikoltozásait
 Csendre inti
 Összeroppantott szavaink emlékét
 Ízlelteti
 Haragvó levelek villogó kését
 Békélteti
 Vágyaink levert bimbóit markába
 Szedegeti
 Az elvadított csillagokat nyájba
 Terelgeti

PAP JÓZSEF

EL NEM TAPOSHATÓ CSILLAGOK

Ez a tér a ránk bízott jelen

Megférés-talapzatán
 A meg nem nyugvás
 Égtájak zajos nyüzsgése
 Lefogott gyökérzet
 Szárnycsapkodás

Ne is menekülj szemhéjad sövénye mögé

Itt forgunk lengünk
Kiszögezve is
Önkényesen

El nem taposható csillagok.

PAP JÓZSEF

ZÁRADÉK

Egy talicskányi földet arrább nem mozdítottak,
És pörölyt meg fogót sem ragadott egyikük se,
Mint városalapításkor Péter, az oroszok
Borotvált képű, nyughatatlan és nagy álmú cárja,
És csikónak se fogták be őket, mint boldogult
Apámat meg Vida Ilka nénit (aki úgy emlékszik:
„Wekerle csinálta a zsilipet Türr Istvánnal”),
Meg a velük egyívású, jobbára már néhai lurkót
A kubikostalicska elé, napi tíz krajcárért;
Mégis az ő nevük díszlik itt, rangostul,
Mívesen bronzba öntve, a mű homlokzatán, ilyképp:

*A Ferencz csatorna torkolatának Tisza-Földváról Ó-Becsére
való áthelyezése az 1894: III t. cz. értelmében megtörtént*

I. Ferencz József

*Magyarország apostoli királyának dicső uralkodása alatt. —
Építése elhatározottatott 1894. évben*

Wekerle Sándor miniszterelnöksége és

*Gróf Bethlen András földművelésügyi minisztersége idejében. —
Megkezdett 1895. évben*

Báró Bánffy Dezső miniszterelnöksége és

*Gróf Festetics Andor földművelésügyi ministersége idejében. —
Befejeztetett 1899. évben*
Széll Kálmán miniszterelnöksége és
Darányi Ignác földművelésügyi ministersége idejében. —

Pontosan lastjromba venni már aligha tudnánk, hogy kik,
Hányan és honnan valók voltak a föld- és vasmunkások,
Akik e díszelgő nevek közt meg sem említettek.
Írattassék hát oda utódaik záradékaként:

A
zsilipmű
megkezdett és befejeztetett
A Tisza mente népének dolgos keze által.

GULYÁS JÓZSEF

BREZA

„Annyi erőnk mindig van,
hogy mások szenvedéseit elviseljük.”

Nem küldök részvétáviratot,
pénzem sincs
s minek tetőzni a fekete halmokat,
sírnak az újságok,
némán szobámba húzódom,
omló tárnámba
és megkeményítem a szívem
és hideg marad a tűzhely
és nem tudok szénhez nyúlni
bűntudat nélkül,
ó, tömény barna,
jaj, tömény fekete láng,
aranynál lentebb rétegekből
körümmel kikaparva

és fáj nekem e fényes levegő,
 e sok fehér kéz,
 e sok puha kézfogás az oszthatatlan
 fájdalom asszonyaival,
 hát legyen hideg a tűzhely
 s kemény a szája.

DEÁK FERENC

APOTEÓZIS

(Részlet)

- VI. tétel: Csatak*
- Ifjak: Tudunk a fényről,
 a szikráról,
 tudunk ezer szikráról!
- Páriák: Beszéljünk csendben
 az eredőkről.
 Csendben
 a gyökerekről.
 Halkan, tisztelettel
 a véres ékezetéről,
 szilánkokról
 és érdemeikről.
- Munkások: Zakatoljunk
 a kerékről,
 a lendítőről,
 ahogy forog
 és az acélról,
 ahogy morzsolódik,
 ahogy ropog.
- Ifjak: Kicsit hiú aggokkal
 parkban ülni,
 utazni száz kilométereket,
 és egyetlen szavuk sincs
 a véletlenről.

Élcelődni önmagunk számára.
 Kertekről körmölni
 jelentést a kertésznek,
 húsról a hentesnek,
 virágról az alatta nyugvó
 megboldogultnak.
 Becsülettel —
 egy lépéssel odébb megyünk.
 Bocsánat.
 Azért még
 se Senecát,
 se Marxot nem tagadjuk.
 Törvényeikben nekik
 magunkat megadjuk.
 De becsülettel —
 egy lépéssel odébb megyünk.
 Bocsánat.

Munkások: Közelebb jött a gép,
 s ha lélegzik,
 lúgos szavakat ad kölcsön,
 aztán a perccel együtt
 holnap visszakéri.
 Tisztán: veled együtt.
 Elvégre valamiből
 meg kell a gépnek élni.
 Ezért a frázisokat zabálja,
 és a mûszak nyelvét beszéli.

Harcosok: A rendről van szó
 s a számadásról,
 mit egyenként senkitől se kértünk.
 Matematika az egész.
 Rétegről rétegre ugyanaz.
 A mozdulás lehetőségét
 vegyészek elemzik,
 mert egy grammot,
 egy milligrammot le nem adunk
 az értékéből.
 Ez a mi tudományunk,

s ha konokul szavatoljuk a sikert,
 nem csoda,
 mi bátorságért
 és tanácsért
 temetőkre járunk.

Ifjak: Mikor ti ifjak voltatok,
 meg később már —
 megvolt a történelmi
 nagy-nagy szelekció.
 Mi vállalnánk,
 felelősséggel vállalnánk a miénk,
 de ne legyen aztán
 vaklárma, riadó.
 Most — bocsánat:
 egy lépéssel tovább megyünk.
 Várnak bennünket,
 igazán várnak —
a srácok.

FEHÉR KÁLMÁN

BOCCA DI CATTARO 1918

Cattaróban John,
 Jánosunk —
 lent a színes hajókon
 Déligyümölcsök helyett
 az árbocrudakon
 garat- és gégehuruttal bajlódó
 Északiak lógtak.
 Hiába hozott beléndek- és ámbrafűillatot a szél —
 új kompjárásaikon haladtak már
 a Léthén.
 Hiába áradt a Tenger —
 édesvízű folyók sodorták vissza a vizét.

Hiába szedtek fel minden szakállas horgonyt —
 az emberek torkában megakadt,
 a tekintetekbe beszakadt,
 a kezeket lehúzta, az ujjakat kiegyenesítette.
 És Aranykapcsos könyv lett mindennek a vége.
 Lázadás!

Hadügyminisztérium!

Admiralitás.

Felolvasási órák

A Civilizáció Nagy Bibliájából,
 minden jelen legmodernebb ajándékából,
 törvényes vagy törvénytelen,
 igazságos vagy igazságtalan helyreigazításokkal

Az ember életében.

A KIRÁLY ÉS A NÉP NEVÉBEN!

És lett utolsó kívánság kékben,

Kimondott óhaj vörösben

és direkt fényben,

E külső ország sós szelében.

Cattaróban John,

Jánosunk —

drága fűszerek kitartó illata szállt —

s a hír,

hogy lógnak még és bajlódik velük a szél.

Vörös karika volt mindegyik nyakán,

s a közepükből hiába hullott a sok anyakristály

kéklő hullámköreiből már nem távolodhattak

a biztos partok felé:

Összehúzták az emberbolygatta molekulák.

Feszülve húzták

mind közelebbre,

közelebbre,

kétméteres földközelve

saját partjukat —

Az örök Pátriát.

Csak a hír miatt tartották még vissza őket

e külső ország sós szelében.

BRASNYÓ ISTVÁN

ÉGJ EL, KÖLTÉSZET

Égj el költészet
a világ tüzeiben

Ragyogj költészet
a gyűlölet tüzétől
amely eléget

VI.

1970—1977

GÁL LÁSZLÓ

OTT IS SZABADKÁN

valahol messze szabadkán történt
száz kilométerre és negyven éve
nagy volt a messze nagy volt az éhe
egy legénynek aki én voltam egykor
valahol messze szabadkán

törpe házak közt a kertváros mélyén
szítva szítottunk gyertyavilágot
reflektort álmodtunk perzselő lángot
és hogy majd megváltjuk végre a világot
onnan nagy messze szabadkán

a cukrászdában (hol is van azóta)
alkohol sem kellett csak feketekávé
visszavettünk mindent ami a miénk volt
s ami rablóké lett csendöröké másé
ott is nagy messze szabadkán

elment ez is az is kit elvitt a hóhér
ki a háborúban tűnt el mindörökre
ki meg áruló lett pénzért hamis szóért
ki meg régi szívét akasztotta szögre
s megbújt a messze szabadkán

és újrakezdtük negyvennégyben mégis
mert aki megáll megpihen lemarad
mert állni megállni sohasem szabad
mert holtak küldenek s várnak az élők
ott is nagy messze szabadkán

új kovácsok jöttek új tüzet szítanak
csattog új üllőn az új kalapács
a kertváros megnőtt felnőtt és megszépült
emberek testvérek csak így tovább
ott is szabadkán s mindenütt

GÁL LÁSZLÓ

DAL A FORRADALOMRÓL

a forradalom
dal amelyet tovább énekelnek
hang mely nem hal el soha
lépés mely után lépni kell egyet
cél amely elfut és megint

a forradalom
 tűz amelynek láng a parazsa
 seb amely gyógyultán vérzik
 ősz amely után tavasz jön
 tél amely után tavasz jön
 nyár amely után tavasz jön
 s tavasz amelynek tavasza lesz még
 a forradalom a meg nem állás

a forradalom
 létra amely az égig érne
 s az égen túl a hetedik égig
 a győzelemig a vereségig
 a törpe ellen az óriás ellen
 a forradalom ellen

a forradalom FORRADALOM

PAP JÓZSEF

ESZMÉLÉS

M.—L. King halálára

Elmozdult
 (Ha nem is esett le)
 Egy kő a szívemről.
 Látom: a szavakra
 Fegyverek felelnek.
 Jó jel!
 Szavak, sorakozó!

ÁCS KÁROLY

TALÁLKOZÁSOK

Visszatalál:
vér a szívhez, lomb a tőhöz
szerető a szeretőhöz
ember az emberségéhez
eltévedt szó értelméhez
a névtelen a nevéhez
levélváró a levélhez
válaszhoz az, aki kérdez
ételéhez, aki éhes
szomjúhozó italához
hazátlan a hazájához
csillagtalan csillagához
elvesztett fiú anyjához
igaz ügy az igazához
forradalom — forrásához
munkásember a jussához
hit a hithez, jó a jóhoz
kormányosa a hajóhoz
szótlan szóhoz, élő holthoz
álmodozó a valóhoz
fiatal út öreg úthoz
harcos jelen harcos múlthoz
nap az égre, kéz a kézbe
hányódó rész az egészbe
visszatalál.

(1973)

FEHÉR FERENC

RÉGI HIDASOK

(Amikor megkaptuk a lapot, összeszedelőködtünk valamelyik szalmakazal tövében. Egy olvasta, a többi meg hallgatta... — Szabó Mihály telecskai munkás, 1936.)

Azok a kazalnak vetett hátak
 a szemöldök bozótján fönnakadt kalappal
 Az összeszűkült szemnek az a sommázó figyelme
 Az az öklöt pihentető mázsányi mérlegelés
 bütykök babirkálása
 halánték-inak rezdülése
 A fölkapott fej meredt tisztelgése
 az előbukkanó Nap pusztai szemléjén
 A szemgolyók fölhasadó véres tojása
 Az a gémeskutak akasztófáján lengő semmi
 Az a testvér szájából mellbe nyilazó valami
 Szállási véredek láncot csörgető csaholása
 Csendőrszurony-villanás — ostorpattintó gőg
 Arcukon átvágtató gazda-csődörök
 Köpködőre szólígtató messzi harangkongás
 Szalmaszálon evickélő bogár
 Az egyedülvalóság lehetetlensége
 Az a gémeskutak akasztófáján lengő semmi
 Az a testvér szájából mellbe nyilazó valami
 Az a megfontolt rábólintás
 Az a rábólintás

URBÁN JÁNOS

EZEN A KŐKEMÉNY FÖLDÖN

(A negyvenéves Híd-nak)

Ássunk,
ha erőnkből futja, telik,
és ha kedvünk kerekedik,
ássunk
a tévedt folyóknak medret,
hőmpölyögjön a jókedved,
ássunk.
Mi bánt? Vigye el az ördög!
Csöndes sírkertben sírgödröt
ássunk?
Némán, tenni kell valamit
és meggyőződésünk szerint
ássunk
estétől kora reggelig,
majd lesznek, akik meglesik,
ássunk
itt, mit sem törődve mással,
mélyen, az ásónk nyomában
ássunk
újabb és még újabb nyomot,
(elhantolt, ébredő századok)
ássunk,
minket letűnt évezredek
bűne, kincse érdekelhet,
ássunk
bátran, ha már semmi másért,
akkor a nagy okulásért
ássunk,
egyszer majd csak rátalálunk,
látunk s tudatosan lássunk,
ássunk
ezen a kőkemény földön

s a messzeségben odafönn
 ássunk,
 tartunk tenyéren ma mindent,
 a munkánk mentse fel minket,
 ássunk,
 le a végtelen elevenig,
 ahol a győzelmet rejtik,
 ássunk
 foggal, körömmel óriás árkot.
 Gyerünk! Nos hát, mire vártok?
 Ássunk
 temetni véres csatabárdot
 ha zúg testvérgyilkos átok.
 Ássunk
 s a termő magvakat szórják,
 kiknek az osztályharc valóság,
 ássunk,
 úgy, mint kik örökkön élnek,
 munkánk forró időt érlelt.

(1974)

KONCZ ISTVÁN

NERUDA HALOTT?

Miért ölik a költőt,
 a költő úgyszólván elpusztul,
 az a máglya . . .
 Che, Garcia Lorca, Petőfi,
 unta-e a hitet?

Neruda halott?
 Miért ölik a költőt,
 a költő úgyis elpusztul,
 verse vád, átok,
 félelmetes, ugye, a költő szeretése.

(1973)

TOLNAI OTTÓ

LA PASIONARIA

„Milyen arkangyali honvágy!”
 (Rafael Alberti)

börtönbányából és bányabörtönből
 buñuel *las hurdes*-ének idiotái
 sevilla selyemszivárványt feszítő kőszarvai közül
 madrid és malaga megrázott narancsfái alól
 don juantól és don quijotétól
 guernica golgotájáról
 granada golyóval ütött gitárjából
 gaudi robbant-gránátalma-építményeiből
 a *los desastres de la guerra* lapjairól
 juan ramón jiménez rózsamézmuzsikájából
 andalúzia alkonyából
 hispánia hajnalából hozhattad csak
 mint albert angyala sötét arcod
 melyen fennen hideg ezüst habzik LA PASIONARIA
 és csak börtönbányába és bányabörtönbe
 buñuel *las hurdes*-ének idiotái
 sevilla selyemszivárványt feszítő kőszarvai közé
 madrid és malaga megrázott narancsfái alá
 don juanhoz és don quijotéhoz
 guernica golgotájára
 granada golyóval ütött gitárjába

gaudi robbant-gránátalma-építményeibe
 a *los desastres de la guerra* lapjaira
 juan ramón jiménez rózsamézmuzsikájába
 hispánia hajnalába viheted csak vissza
 andalúzia alkonyába
 hispánia hajnalába viheted csak vissza
 mint albert angyala
 ki megvilágítja a visszautat
 kinek van visszatérte
 sötét arcod
 melyen fennen hideg ezüst habzik LA PASIONARIA
 a te passiójátékod is oda-VISSZA: zászlóddal
 mely egy ország orcáját törölte veronika-kendő
 mely vörös posztó: *tapando la cara con la muleta*
 vissza fogsz térni a *la seana de pasion-ra*
 vissza harcos honvágy ezüst angyala LA PASIONARIA

(1976)

PODOLSZKI JÓZSEF

ÉVFORDULÓ

1970 1870
 egyszerű kivonás
 pontosan 100
 s erről tudjuk már
 hogy embernek sok
 eszmének kevés

de
 ember eszméért
 vagy
 eszme emberért
 biztosak vagyunk-
 e

SINKOVITS PÉTER

DUKE ELLINGTON

már nem is figyelek rád
 Duke Ellington
 dolgozok én napjában eleget
 meg különben is észrevettem
 az előbb egyszerűen kihagytál egy triolát
 s utána csak úgy hányavetien kipótoltad
 egy rossz moll-akkorddal
 legyintettél majd felálltál
 és üvöltöttél valamit angol nyelven
 harsogón
 a közönség azt mindig szereti
 mindegy hogy mit mondasz
 my way is to begin with the beginning
 de mondhatnád azt is hogy
 Halló New York
 de úgy jó erősen meg karlengetéssel
 H!a!!!ó!N!e!w!Y!o!r!k!
 de minek fecsegek erről hiszen érted te ezt
 te Ellington
 te plakát!
 s ez az ál-orfeumi zene...
 kicsiszolt-émelygős harmónia
 megjátszott improvizáció
 beütomezett mosoly
 jól időzített New York-ok...
 persze azért kell ez nekünk
 amikor a szövöszékek zúgásától
 a vályog-sár cuppogásától
 a kő csikorgásától
 az izzó vas cipelésétől
 a gondolkodástól.

 tehát mindezek után megjelensz a pódiumon
 te aki már megtalálható vagy a Zenei kistükörben is

BÖNDÖR PÁL

COMMOEDIA

Humanism
U. S. Katonaásó.
Rövid nyelvű, bőrtokos.
Humusz.
Lemosni a sarat, a vért,
az előadás után a púdert.

DOMONKOS ISTVÁN

VIRÁGZÓ VÉR

az ágyúk csövén huzat
zsírban fekszenek a fegyverek
a kéz a jövőben kutat
mély zsebén a kisgyerek
megtalálja a lyukat

a fűvön a szoknya szétterül
látjuk a hársfa mily magas
a vért hallgatjuk ott belül
bőrünk és a fűszőnyeg alatt
benne a nap lassan elmerül

csend
most véretek virágzik

TOROK CSABA

TISZTASÁG

A Sutjeska bal partján,
az ösvény elején, amely Sava Kovačević
sírjához vezet, áll egy vadkörtefa.
Ágai alatt terítve a pázsit érett gyümölccsel.
Lehajolok, fölveszek egyet
és szokásomhoz híven
alaposan szemügyre veszem:
meg kell-e mosnom, vagy elég,
ha a kabátom ujjába törlöm.
Új barátom a vállamra teszi a kezét:
— Ne félj semmit.
Ennél tisztább gyümölcsöt biztosan nem találsz
sehol.

(Tjentište, 1976. október 31.)

KÖLTŐK ÉS VERSEK MUTATÓJA

- Ismeretlen*
Utolsó percek
Sinkó Ervin (1898—1967)
Drvar
Lőrincz Péter (1898)
Mi függőleges?
Gál László (1902—1975)
Zsír tábornok és a többiek
A szó
Duna dús habja
Dal a forradalomról
Sutjeska
Elpusztult egy arab falu
Ott is Szabadkán
Úrnál nagyobb úr
Debreczeni József (1905)
Plakátvers az élőknek
Belgrád
Laták István (1910—1970)
Petrovoszelói reggel
Munkások
Csak a jövőért
Krumplivirág
Atlasz János (1912—1942)
Ezerkilencszáznegyvenegy (részlet)
Csépe Imre (1914—1972)
Üldöz az ősrünk
Thurzó Lajos (1915—1950)
Rügyfakadás
Zákány Antal (1918)
A mi öklünk
Emlékezés az új gyárban
Urbán János (1921)
Ezen a kőkemény földön
Pap József (1926)
Szép nap
El nem taposható csillagok
- Eszmélés
Záradék
Fehér Ferenc (1928)
Boszniai dopisnica
Nevadai ballada
Bácskai szimfónia (részlet, II.)
Régi Hidasok
Ács Károly (1928)
Májusi szólam
Találkozások
Gulyás József (1937)
Breza
Koncz István (1937)
A költő pogány áldozata (részlet)
Neruda halott?
Deák Ferenc (1938)
Aporézis (részlet)
Torok Csaba (1939)
C'est la guerre, Alger!
Tisztaság
Fehér Kálmán (1940)
Érted vagyok...
Első panasz
Harminchetedik panasz
Bocca di Cattaro 1918
Tolnai Ottó (1940)
La Pasionaria
Domonkos István (1940)
Vitézeknek halott kedvese (részlet)
Virágzó vér
Brasnyó István (1943)
Égj el, költészet
Podolszki József (1946)
Évforduló
Sinkovits Péter (1946)
Duke Ellington
Böndör Pál (1947)
Commoedia

TARTALOMMUTATÓ

1934—1941

- Laták István: Petrovoszelői reggel (2)
 Gál László: A szó (3)
 Gál László: Zsír tábornok és a többiek (5)
 Atlasz János: Ezerkilencszáznegyvenegy (részlet) (6)

1941—1944

- Sinkó Ervin: Drvar (részlet) (7)
 Lőrinc Péter: Mi függőleges? (részlet) (8)
 Zákány Antal: A mi öklünk (10)
 Ismeretlen: Utolsó percek (11)

1945—1951

- Gál László: Úrnál nagyobb úr (13)
 Thurzó Lajos: Rügyfakadás (15)
 Csépe Imre: Üldöz az ősiünk (16)
 Fehér Ferenc: Bácskai szimfónia (részlet) (18)
 Zákány Antal: Emlékezés az új gyárban (19)
 Debreczeni József: Plakátvers az élőknek (20)
 Debreczeni József: Belgrád (21)
 Gál László: Duna dús habja (23)

1952—1960

- Gál László: Sutjeska (24)
 Gál László: Elpusztult egy arab falu (26)
 Fehér Ferenc: Nevadai ballada (28)
 Fehér Ferenc: Boszniai dopisnica (29)
 Laták István: Csak a jövőért (29)
 Laták István: Munkások (30)

- Laták István: Krumplivirág (31)
 Ács Károly: Májusi szólam (32)
 Torok Csaba: C'est la guerre, Alger! (32)
 Koncz István: A költő pogány áldozata (részlet) (35)
 Fehér Kálmán: Érted vagyok... (35)

1961—1969

- Domonkos István: Vitézeknek halott kedvese (részlet) (36)
 Fehér Kálmán: Első panasz (36)
 Fehér Kálmán: Harminchetedik panasz (37)
 Pap József: Szép nap (38)
 Pap József: El nem taposható csillagok (38)
 Pap József: Záradék (38)
 Gulyás József: Breza (40)
 Deák Ferenc: Apoteózis (részlet) (41)
 Fehér Kálmán: Bocca di Cattaro 1918 (43)
 Brasnyó István: Égi el költészet (46)

1970—1977

- Gál László: Ott is Szabadkán (46)
 Gál László: Dal a forradalomról (47)
 Pap József: Esmélés (48)
 Ács Károly: Találkozások (49)
 Fehér Ferenc: Régi Hidasok (50)
 Urbán János: Ezen a kőkemény földön (51)
 Koncz István: Neruda halott? (52)
 Tolnai Ottó: La Pasionaria (53)
 Podolszki József: Évforduló (54)
 Sinkovics Péter: Duke Ellington (55)
 Böndör Pál: Commoedia (57)
 Domonkos István: Virágzó vér (57)
 Torok Csaba: Tisztaság (58)